

№8(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 236 sahifa,
3-avgust, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Sun'iy intellekt muhitida o'sib kelayotgan Alfa avlodining shaxsiy va psixik rivojlanishi	10
<i>Jo'rayeva Dilfuza Abdug'aniyevna</i>	
Teng yonli uchburchak xossalari va kesmaning o'rta perpendikulyari xossalardan foydalangan holda masalalar yechish	13
<i>Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Xiva xonligining siyosiy boshqaruv modeli: Buxoro va Qo'qon xonliklari bilan qiyosiy tahlili.....	17
<i>Mutallibjonov Boburmirzo</i>	
Boshlang'ich sinfda informatika fanini o'qitish metodikasi	26
<i>Nosirova Feruza Baxadir qizi</i>	
Funksional savodxonlik asosida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini professional rivojlantirishning strukturaviy-faoliyatli modeli.....	30
<i>Gafurova Mahfuza Abbosovna</i>	
Mutafakkirlar asarlarida bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning yoritilishi	35
<i>Ravshanova Uldona Narziboyevna</i>	
Ijtimoiy-madaniy qadriyatlar variatsiyasi sharoitida talabalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish mazmuni	39
<i>Vorisova Barnoxon Olimjon qizi</i>	
Huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya integratsiyasi orqali yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olish	43
<i>Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy va refleksiv tafakkurini rivojlantirishda antfragil yondashuvning o'rni.....	51
<i>G'ulomjonova Ziyodaxon A'zamjon qizi</i>	
Badiy adabiyotning yoshlar tarbiyasidagi didaktik imkoniyatlari	57
<i>Irisboyeva Xotiraxon Utbasarovna</i>	
Talabalarining o'quv amaliyoti jarayonida kasbiy mobilligini rivojlantirishda dual ta'limga asoslangan metodikani takomillashtirish	61
<i>G'ofurov To'liqinjon</i>	
Didactic Opportunities of Content and Language Integrated Learning (CLIL) Technology in English Language Teaching	67
<i>Ismailova Aziza Dilshodovna</i>	
Фольклорные источники в историко-географическом изучении памятников Устюрта.....	72
<i>Канаатов Есимкан</i>	
Xorijiy davlatlar tajribasida o'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish amaliyoti.....	76
<i>Abdullayev Amirulla Xazratovich</i>	
Algoritmik faollikni rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvi	81
<i>Pardayeva Kamola Sultonovna</i>	
Sun'iy intellekt va startap ekotizimi asosida talabalarining tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish	86
<i>Imomaliyev Quvvat Choriyevich</i>	
Maktab ta'limida o'qitish sifatini baholashning ko'p tarmoqli raqamli-diaagnostik tizimini joriy etish va boshqarish	91
<i>Nurmetov Tursunbek Kenjayevich</i>	
Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarining o'qish samaradorligini oshirish	96
<i>Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi</i>	
Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining malakaviy va pedagogik amaliyotlari uzviyligini ta'minlashning metodik modeli	99
<i>Mardonov Maqsudbek Maxmudovich</i>	
Nogironligi bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatishning nazariy-metodologik asoslari	103
<i>Umarova Umidaxon Ibaydullayevna</i>	

Chizmachilik darslarida animatsiyali modellarni qo'llashning pedagogik asoslari	108
<i>Xo'janiyozov Shokir Rustamovich</i>	
Fanlararo aloqadorlik asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish metodikasi va uning eksperimental samaradorligi	114
<i>Isroilova E'zoza Akmal qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ingliz tilini o'qitishda veb-kvestlar va raqamli keyslarni samarali qo'llash usullari	119
<i>Shermatova Ra'no O'ktam qizi, Baxodirova Gulnoz Kamalovna</i>	
Xalq og'zaki ijodi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini takomillashtirish texnologiyalari	124
<i>Abduraximova Muxabbat Allayevna</i>	
Bo'lajak fizika o'qituvchilarini nanotexnologiya sohasidagi bilimlarni taqdim etishga va o'qitishga tayyorlash metodikasi	129
<i>Sottarov Abduvali Umirqulovich</i>	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning raqamli tafakkurini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	133
<i>Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi</i>	
Emotsional intellekt va raqamli kommunikatsiya: yoshlar psixologiyasida zamonaviy tendensiyalar	137
<i>Qahharov Nuriddin Sherbek o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda "o'quv burnout" (o'qishga nisbatan charchash va sovish) holatining oldini olishda motivatsion pedagogik texnologiyalar	142
<i>Babajanova Gulmira Muratbayevna</i>	
Linguopragmatic Errors in Artificial Intelligence-Generated Translations	147
<i>Aytmuxamedova Durdona Jasur qizi</i>	
Клинические особенности аллергодерматозов у лиц, проживающих в Ташкентской области	153
<i>Абдуллаева Ф. Б., Саипова Н. С.</i>	
Tyutorlik faoliyatining pedagogik ahamiyati	160
<i>Ashirova Gulnora Xayrullayevna</i>	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbga yo'naltirish metodikasini takomillashtirish	164
<i>Nurmuratova Iroda Nuriddinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashda diqqat yetishmasligi va giperfaollik: mnemotexnik korreksiya	169
<i>Egamberdiyeva Xuriyat Egamberdiyevna, Kaxxarova Ozoda Abdimo'minovna</i>	
The Historical Development of Translation	173
<i>Sharopova Gulnoza Odil qizi</i>	
Integratsiya jarayonlarini samarali boshqarishga yo'naltirilgan metodik tizim	176
<i>L. T. Xudaybergenova</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlari metodikasini ishlab chiqish	180
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Bo'lajak tibbiyot xodimlarining diagnostik kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'rni: ilmiy adabiyotlar sharhi	186
<i>Xalimova S. A.</i>	
The Role and Opportunities of Artificial Intelligence (AI) in the Management of Educational Institutions	191
<i>Abduqahorova Lobar Oybekovna</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab direktorlarining mediakompetentligini rivojlantirishning tashkiliy-boshqaruv mexanizmi	197
<i>Xidirova Maftuna Ilhom qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida iqtisodiy tarbiya berishda STEAM va an'anaviy usullarning qiyosiy tahlili	205
<i>Boltayeva Nasiba Ilhom qizi</i>	

Kasb-hunar ta'limida elektromobillar va robototexnika yo'nalishlarini rivojlantirish: xalqaro hamkorlik tajribasi va "2+1" dual ta'lim modeli.....	209
<i>Dushanov Nuriddin Qo'ldoshovich, Suvonov Murodjon Abdurahmon o'g'li, Ibragimova Dinara Rustam qizi, Karimova Oygul Ro'ziyevna, Avliyoqulov Muxammad Mustafoyevich</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlarining metodikasini ishlab chiqish ...	212
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda "ijodiy faoliyat" va "kreativlik" konseptlarining nazariy-metodologik interpretatsiyasi...	218
<i>Komila Aytmuratova</i>	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi asosida rivojlantirishga doir mashqlar tipologiyasining samaradorligi.....	222
<i>Maxmudova Feruza Salimjonovna</i>	
O'zbek va rus nasrida oilaviy munosabatlarning badiiy-psixologik talqini	227
<i>Qurbonova Malika Toxir qizi</i>	
O'quv-biluv kompetensiyasining nazariy asoslari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar	230
<i>Saydaxmedova Barno Batirovna</i>	

MAKTABGACHA TA'LIMDA “IJODIY FAOLIYAT” VA “KREATIVLIK” KONSEPTLARINING NAZARIY-METODOLOGIK INTERPRETATSIYASI

Komila Aytmuratova

Innovatsion texnologiyalar universiteti assistent-o'qituvchi
Nukus shahri, Qoraqalpog'iston (O'zbekiston Respublikasi)

ORCID: 0009-0009-7903-8290

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy pedagogik paradigma doirasida maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativlik va ijodiy faoliyat konseptlarining ilmiy-nazariy mohiyati tizimli ravishda tahlil etilgan. Tadqiqotda “ijodiy faoliyat” va “kreativlik” fenomenlarining o'zaro dialektik munosabatlari, ularning funksional-semantik yuklamalari hamda maktabgacha yosh davriga xos ontogenetik xususiyatlari yoritilgan. Bolalar ijodining sub'ektiv-shaxsiy yangilik, protsessual motivatsiya hamda sinkretizm kabi invariantlari asoslab berilgan. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkiloti sharoitida bolalarning verbal kreativligini rivojlantirishda she'riy asarlarning pedagogik drayver sifatidagi o'rni hamda ularni qo'llashning didaktik shart-sharoitlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ijodiy faoliyat, kreativlik, she'riy asarlar, sub'ektiv yangilik, pedagogik drayver, didaktik shart-sharoitlar.

Abstract: This article systematically analyzes the scientific and theoretical essence of the concepts of creativity and creative activity in preschool children within the modern pedagogical paradigm. The study reveals the dialectical relationship between the phenomena of “creative activity” and “creativity”, their functional-semantic significance, and the ontogenetic characteristics of preschool childhood. The invariants of children's creativity, including subjective-personal novelty, processual motivation, and syncretism, are substantiated. Furthermore, the didactic conditions and the role of poetic works as a pedagogical driver in fostering children's verbal creativity in preschool educational institutions are highlighted.

Key words: preschool education, creative activity, creativity, poetic works, subjective novelty, pedagogical driver, didactic conditions.

Аннотация: В данной статье системно проанализирована научно-теоретическая сущность концептов креативности и творческой деятельности детей дошкольного возраста в современной педагогической парадигме. В исследовании раскрываются диалектическая взаимосвязь феноменов “творческая деятельность” и “креативность”, их функционально-семантическая нагрузка, а также онтогенетические особенности детей в период дошкольного детства. Обоснованы такие инварианты детского творчества, как субъективно-личностная новизна, процессуальная мотивация и синкретизм. Кроме того, освещены дидактические условия и роль поэтических произведений как педагогического драйвера в развитии вербальной креативности детей в условиях дошкольной образовательной организации.

Ключевые слова: дошкольное образование, творческая деятельность, креативность, поэтические произведения, субъективная новизна, педагогический драйвер, дидактические условия.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim paradigmasining tub burilish nuqtasi shaxsning mahsuldor-evristik imkoniyatlarini yuzaga chiqarishga qaratilgan innovatsion ta'lim tizimiga o'tishni taqozo etmoqda. Global transformatsiyalar sharoitida inson kapitalining poydevori aynan ontogenezning ilk bosqichlarida shakllanadi. Shu bois, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy faoliyat determinantlarini to'g'ri modellashtirish hamda ularning tabiiy kreativ invariantlarini rivojlantirish zamonaviy pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boladagi tabiiy kreativ potentsial, agar uning rivojlanishi uchun maqsadli pedagogik muhit yaratilmasa, yosh ulg'ayishi bilan ijtimoiy bosim ta'sirida so'nish (kreativ inqiroz) tendensiyasiga ega. Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning ijodiy faolligini rivojlantirish quyidagi didaktik shart-sharoitlarni ta'minlashni talab etadi: Psixologik xavfsizlik va evristik qulaylik muhiti. Bolaning har qanday nostandart g'oyasi va xatolari tanqidsiz qabul qilinishi hamda tarbiyachi tomonidan ijobiy rag'batlantirilishi lozim. Multisensorli rivojlantiruvchi predmet-fazoviy muhit. Guruh xonasida bolaning badiiy, she'riy, teatr va tasviriy ijod bilan erkin hamda mustaqil shug'ullanishi uchun boyitilgan materiallar bazasi mavjud bo'lishi zarur. Mashg'ulotlarning muammoli-evristik xarakteri. Tayyor algoritmlar o'rniga bolalarga ochiq turdagi savollar, topishmoq-she'rlar hamda kognitiv kolliziyalar (masalan, "Agar ertak qahramoni she'r bilan gapirganda nima bo'lardi?") taqdim etilishi maqsadga muvofiq.

Psixolog L.S. Vigotskiy o'zining klassik tadqiqotlarida inson faoliyatini ikki asosiy paradigmaga ajratadi: reproduktiv (statik-takrorlovchi) va kombinatorik (dinamik-ijodiy) faoliyat [3; 14-b.]. Agar birinchi yo'nalish insonning mavjud stereotiplar va xulq-atvor namunalarini aynan takrorlashiga tayanadigan bo'lsa, kombinatorik faoliyat tasavvur kuchi yordamida voqelik elementlarini sintez qilish, ularni yangi kontekstda qayta guruhlash va interpretatsiya qilish bilan tavsiflanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar pedagogikasida ijodiy faoliyat faqat yakuniy eksklyuziv mahsulot (mukammal chizilgan kompozitsiya yoki applikatsiya) bilan tavsiflanmaydi. Bu yerda asosiy e'tibor jarayonning subyektiv-psixologik qiymatiga, ya'ni ushbu faoliyat davomida bolaning ichki intellektual dunyosi va kognitiv apparati qanchalik transformatsiyaga uchraganiga qaratiladi [4; 92-b.].

"Kreativlik" (lotincha creatio – yaratish, inglizcha creativity – ijodkorlik salohiyati) tushunchasi tizimli ilmiy kategoriya sifatida pedagogika va psixologiya faniga XX asrning ikkinchi yarmida, asosan, g'arb konseptual maktablari (J. Gilford, E.P. Torrens) orqali kirib kelgan. Agar "ijodiy faoliyat" tushunchasi ko'proq protsessual (jarayonli) hamda natijaviy mahsuldorlikni (faoliyatning tashqi dinamikasini) ifodalasa, "kreativlik" shaxsning ichki potentsial imkoniyati, individual-psixologik sifati hamda intellektual dispozitsiyasini anglatadi. Ya'ni, kreativlik ijodiy faoliyatning konseptual asosi va uni muvaffaqiyatli amalga oshirishni ta'minlovchi individual xususiyatlar integratsiyasidir.

J. Gilford o'zining intellekt strukturasini modelida kreativlik muammosini divergent fikrlash bilan bog'laydi [5; 77-b.]. Divergent fikrlash chiziqli bo'lmagan, bir muammoning yechimini topish uchun turli yo'nalishlarda ko'p vektorli qidiruvni amalga oshirish qobiliyatidir. Uning metodologiyasiga ko'ra, shaxs kreativligini aniqlovchi to'rtta asosiy parametr mavjud: Fikrning ravonligi (Fluency). Vaqt cheklangan sharoitda maksimal miqdordagi g'oya yoki farazlarni ilgari surish qobiliyati. Kognitiv moslashuvchanlik (Flexibility). Bir fikrlash strategiyasidan ikkinchisiga tez o'tish hamda muammoni noan'anaviy nuqtai nazardan tahlil qilish imkoniyati. Originallik (Originality). Shablon va standartlardan xoli, noodatiy, unikal hamda o'ziga xos yechimlarni ilgari surish qobiliyati. Mukammallashtirish (Elaboration).

Ilgari surilgan dastlabki g'oyani batafsil ishlab chiqish va uni mantiqiy hamda funksional jihatdan mukammal shaklga keltirish. E.P. Torrens o'z tadqiqotlarida kreativlikni borliqdagi disharmoniya, bilimlardagi uzilishlar, yetishmovchiliklar yoki nomutanosibliklarga nisbatan shaxsning yuqori darajadagi sezgirligi sifatida talqin qiladi [6; 210-b.]. Uning fikricha, kreativ sikl muammoni sezish, farazlarni shakllantirish, ularni empirik sinovdan o'tkazish hamda yakuniy konseptni jamiyatga taqdim etish bosqichlarini qamrab oladi.

Zamonaviy o'zbek maktabgacha ta'lim pedagogikasida (F. Qodirova, Sh. Sodiqova tadqiqotlarida) kreativlik shunchaki kognitiv qobiliyat emas, balki shaxsning emotsional, irodaviy, motivatsion hamda qadriyatli sohalarining dinamik uyg'unligi sifatida qaraladi [7; 56-b.]. Kreativ bola intellektual stereotiplarga qarshi tura oladi, evristik tavakkalchilikdan hamda xato qilish bilan bog'liq ijtimoiy qo'rquvdan cho'chimaydi, doimiy ravishda o'zining individual "Men"ini namoyon etishga intiladi. Ilmiy-pedagogik tahlillar va taksonomik mezonlar asosida ushbu ikki fundamental tushunchaning o'zaro nisbatini quyidagi qiyosiy jadval orqali tizimlashtirish mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida kognitiv pedagogika, psixologik konsepsiyalar (L.S. Vigotskiy, J. Gilford, E.P. Torrens) hamda milliy maktabgacha ta'lim metodologiyasi (F. Qodirova, Sh. Sodiqova) asosida tizimli, qiyosiy-mantiqiy va taksonomik tahlil metodlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yangi asr ta'lim sivilizatsiyasi resektiv-reproduktiv xarakterga ega bo'lgan an'anaviy ta'lim andozalaridan voz kechib, shaxsning mahsuldor-evristik imkoniyatlarini yuzaga chiqarishga qaratilgan innovatsion pedagogik tizimga o'tishni taqozo etmoqda. Global transformatsiyalar sharoitida jamiyatning intellektual salohiyatini belgilovchi eng muhim mezon muammoli vaziyatlarda nostandart, moslashuvchan va kreativ qarorlar qabul qila

oladigan shaxsni tarbiyalashdir. Ma'lumki, inson kapitalining poydevori aynan ontogenezning ilk bosqichlarida shakllanadi. Shu bois, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy faoliyat determinantlarini to'g'ri modellashtirish hamda ularning tabiiy kreativ invariantlarini she'riy va badiiy vositalar orqali rivojlantirish zamonaviy pedagogika fanining eng fundamental muammolaridan biri bo'lib qolmoqda [1; 44-b.].

Milliy va xorijiy metodologik manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, "ijodiy faoliyat" hamda "kreativlik" fenomenlari falsafiy-pedagogik kategoriyalar sifatida ko'p hollarda o'zaro sinonimik munosabatga kirishsa-da, ularning funksional-semantik yuklamalari hamda tarkibiy elementlari o'rtasida jiddiy konseptual farqlar mavjud. Ushbu tushunchalarning maktabgacha ta'lim ontogenezidagi o'ziga xos jihatlarini ilmiy-metodologik hamda empirik nuqtai nazardan tahlil qilish tadqiqot obyektining konseptual asosini tashkil etadi.

Falsafiy va sotsiologik yondashuvlar doirasida ijodkorlik (ijodiy faoliyat) subyektning obyektiv borliqni qayta qurishga yo'naltirilgan, natijada sifat jihatidan mutlaqo unikal, ilgari mavjud bo'lmagan moddiy yoki ma'naviy qadriyatlar, g'oyalar va modellar majmuini yaratuvchi o'ziga xos faoliyat shakli sifatida ta'riflanadi. Pedagogik nuqtai nazardan esa ijodiy faoliyat shaxs tomonidan to'plangan reproduktiv tajriba, intellektual ko'nikma va malakalarning kutilmagan, noodatiy hamda nostandart kognitiv vaziyatlarda transformatsiya qilinishi jarayonidir [2; 118-b.].

Zamonaviy didaktikada ijodiy faoliyatning arxitektonikasi bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan quyidagi tarkibiy invariantlardan iborat: Motivatsion-sintensial komponent. Tashqi va ichki evristik motivlarning ustunligi, kognitiv reflekslar, intellektual qiziquvchanlik hamda kashfiyotga bo'lgan ehtiyoj. Kognitiv-intellektual komponent. Produktiv tasavvur (fantaziya), intuitiv anglash, assotsiativ zanjirlarni qurish, muammoni uning yashirin holatidayoq identifikatsiya qilish qobiliyati. Texnologik-amaliy komponent. Yangi moddiy yoki ma'naviy artefaktni yaratish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion metodlar, taktik harakatlar va individual-ijodiy ko'nikmalar.

1-jadval: "Ijodiy faoliyat" va "kreativlik" konseptlarining qiyosiy tavsifi

Solishtirish mezonlari	Ijodiy faoliyat	Kreativlik
Kategorial mohiyati	Obyektiv va subyektiv borliqni modifikatsiya qilishga qaratilgan dinamik tizim.	Shaxsning intellektual-psixologik va sotsiogen potentsiali, ichki resursi.
Vektorli yo'nalishi	Ekstriorizatsiya (ichki imkoniyatlarni tashqi amaliy natijaga, mahsulotga aylantirish).	Intriorizatsiya (tashqi ta'sirlarni ichki moslanuvchan fikrlash uslubiga aylantirish).
Strukturaviy arxitektonikasi	Metodlar, bosqichlar, didaktik vositalar va algoritmik harakatlar ketma-ketligi.	Ravonlik, kognitiv moslashuvchanlik, semantik originallik, sensor sezgirlik.
Empirik ifodalanishi	Amaliy-ijodiy harakatlarda (tasviriy, musiqiy, adabiy-she'riy, teatr faoliyatida).	Nostandart qarorlar qabul qilishda, g'oyalarning intellektual generatsiyasida.

Kreativlik shaxsning ichki konseptual manbai va potentsial energiyasi bo'lsa, ijodiy faoliyat ushbu energiyaning tashqi borliqda moddiylashuvi va kinetik shaklga o'tishidir. Maktabgacha ta'lim konsepsiyasida bolaning kreativligini rivojlantirish faqat uning ijodiy faoliyatini to'g'ri, tizimli va pedagogik jihatdan asoslangan tarzda modellashtirish orqali amalga oshiriladi [8; 112-b.].

Maktabgacha bolalik davri (3 yoshdan 7 yoshgacha) inson ontogenezida kreativlik va evristik salohiyat eng yuqori intensivlikda rivojlanadigan sensitiv (o'ta sezgir) davr hisoblanadi. Bu davrda neyronlararo sinapslarning shakllanishi va miya po'stlog'ining plastikligi yuqori darajada bo'lib, tashqi estetik ta'sirlarni, ayniqsa, she'riy obrazlar va ritmik tuzilmalarni tez o'zlashtirish imkonini beradi. Biroq, maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyati yetuk shaxslar ijodidan tubdan farq qiladi va o'ziga xos qonuniyatlarga ega [9; 34-b.]. Agar professional ijodkorlikda yaratilgan mahsulot jamiyat uchun obyektiv yangilik (ixtiro, ilm-fanga qo'shilgan hissa, yangi san'at asari) bo'lishi shart bo'lsa, maktabgacha yoshdagi bolaning ijodida mahsulot subyektiv yangilik xususiyatiga ega bo'ladi. Ya'ni, bolaning chizgan oddiy rasmlari yoki to'qigan qofiyali so'z birikmalari jamiyat uchun kashfiyot bo'lmasligi mumkin, biroq uning shaxsiy tajribasi va kognitiv rivojlanishi nuqtai nazaridan mutlaqo yangi intellektual qadam hisoblanadi. Pedagogik diagnostika uchun aynan mana shu ichki mikrokashfiyot jarayoni alohida ahamiyatga ega.

Kattalar faoliyati ko'p hollarda yakuniy mahsulotning pragmatik sifati va ijtimoiy bahosiga yo'naltirilgan bo'ladi. Maktabgacha yoshdagi bola uchun esa faoliyat jarayonining o'zi eng yuqori emotsional-psixologik qiymatga ega. Bola she'riy asarni tinglayotganda yoki unga qofiya izlayotganda natijani emas, balki aynan shu jarayondagi o'yin elementini hamda emotsional ekspressiyani birinchi o'ringa qo'yadi.

D.B. Elkonin ta'kidlaganidek, bu yoshda ijod o'yin bilan uyg'unlashadi va uning motivi faoliyat natijasida emas, balki mazmunida namoyon bo'ladi [10; 45-b.]. Maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkuri mantiqiy qoliqlar va sotsial-madaniy stereotiplar bilan cheklanmaganligi sababli, ularning tasavvuri cheksiz imkoniyatlarga ega.

Ularda dunyoni animistik (jonsiz narsalarga jon baxsh etish) tarzda idrok etish tendensiyasi kuchli. Bolalar ijodining fundamental xususiyatlaridan biri sinkretizmdir. Bola she'riy asarni idrok etganda uni bir vaqtning o'zida kinetik harakatlar (raqs), vizual ifodalar (tasviriy san'at) va audial vositalar (musiqa) orqali ifodalaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning har qanday ijodkorligi boshlang'ich bosqichda taqlid mexanizmlariga tayanadi. Bola kattalarning nutqiy modellariga, she'r o'qish intonatsiyasiga hamda emotsional reaksiyalariga taqlid qiladi. Biroq, bu taqlid mexanik xarakterga ega emas. Bola namuna asosida o'zining individual his-tuyg'ularini namoyon etishi natijasida taqlidiy faoliyat kreativ va mustaqil faoliyatga aylanadi.

XULOSA

- Ijodiy faoliyat va kreativlik kategoriyalari zamonaviy pedagogik paradigmada shaxs kapitalini shakllantiruvchi eng muhim komponentlar sifatida e'tirof etiladi.
- Kreativlik shaxsning ichki evristik resursi bo'lsa, ijodiy faoliyat ushbu resursning amaliy-pedagogik ro'yobga chiqish maydonidir.
- Maktabgacha bolalik davri psixik jarayonlarning yuqori plastikli, tasavvurning sintezlashuvchanligi hamda mantiqiy stereotiplardan xoli ekanligi tufayli kreativlikni shakllantirish uchun eng sensitiv bosqich hisoblanadi.
- Bolalar ijodining o'ziga xos xususiyatlari uning subyektiv yangiligi, protsessual xarakteri, sinkretik tabiati hamda taqlid va mustaqillikning dialektik muvozanati bilan belgilanadi.
- Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish an'anaviy ta'lim andozalaridan voz kechishni hamda bolalarni chuqur emotsional va estetik ta'sir kuchiga ega bo'lgan vositalar, xususan, she'riy asarlar bilan tizimli ravishda boyitishni taqozo etadi.
- She'riyat bolaning ritm tuyg'usi, so'z ijodkorligi (verbal kreativlik) va emotsional intellektini faollashtiruvchi eng samarali pedagogik drayverlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q. Maktabgacha pedagogika. – T.: Tafakkur, 2019. – B. 320.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1991. – С. 180.
3. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта // Психология мышления. – М.: Прогресс, 1965. – С. 433–456.
4. Торренс Е.П. Генезис творческого мышления // Вопросы психологии. – 1984. – № 3. – С. 201–211.
5. Sodiqova Sh.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish. – T.: O'qituvchi, 2021. – B. 145.
6. Эльконин Д.Б. Психология игры. – М.: Владос, 1999. – С. 360.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.